

Aprovat el Pla Especial del Garraf

La recuperació del massís, una decisió que no podia esperar més

El ple ordinari de la Diputació de Barcelona corresponent al mes de febrer aprovà el Pla Especial del Parc Natural del Garraf. Ha estat una decisió que calia prendre per tal de preservar al massís de la continuada agressió que ha anat sofrint en el decurs dels darrers ans. La filosofia del pla aprovat no és altra que fer possible l'establiment d'un règim de protecció del medi natural, del sistema agrícola i del patrimoni artístic del massís del Garraf.

No hi pas cap dubte que el Garraf reuneix totes les condicions per ser ordenat com a parc natural. L'excel·lent qualitat científica del seu medi natural, el notable interès dels testimoniatges de la relació de l'ésser humà amb aquest

medi i l'alt grau de qualitat i significació de la seva configuració paisatgística són dades inequívocues que avalen tal afirmació; sense perdre de vista, d'altra banda, la importància que pren aquesta zona per la seva proximitat als nuclis

habitats del Baix Llobregat.

La peculiar geomorfologia del parc, d'excel·lent interès per ella mateixa, fa que al Garraf es desenvolupin uns biotops gairebé insòlits a la resta de Catalunya, la qual cosa justificaria, ja tota sola la protecció específica.

Troblem al Garraf, així mateix, una continuada interacció entre l'activitat humana i el paisatge. Un «diàleg» que assoleix nivells d'allò més interessants. A hores d'ara, encara és possible llegir en les estructures i construccions que es manifesten arreu del massís les diverses etapes de tot procés històric:

SERVEI DE PARCS NATURALS

Els rasclers constitueix una de les formacions geològiques més típiques del massís del Garraf.

bosc, conreu de vinya, ramaderia de cabra... Cal afegir, a més, el notori caràcter tipològic i arquitectònic de moltes de les masies que hom troba al Garraf, perfectament adaptades a les característiques productives de cada moment històric i fortament determinades, sempre per les dues condicions que imposa el Garraf a l'assentament humà.

Un factor important més, que ha justificat la redacció del present pla especial endegat per la Diputació de Barcelona, és l'interès paisatgístic del massís. A més de l'orografia abrupta i trencada, la peculiar botànica que s'hi desenvolupa configura un paisatge de trets prou suggerents, apreciables tant des de l'interior del massís com des de l'exterior, particularment des del mar.

El tractament que preveu el present pla especial del Garraf no es limita en cap cas a la protecció passiva: tot al contrari, un dels seus objectius bàsics és la recuperació de la funció social de l'espai. La cura adequada de tots els aspectes abans indicats es compatibilitza amb l'atenció de la demanda de la societat actual pel que fa a zones de lleure i esbarjo, igual com les necessitats que planteja la pedagogia moderna pel que fa a l'ecologia i al medi natural. D'altra banda, el pla pren una actitud decidida de contenció i correcció dels deterioraments provocats per les activitats degradants que, d'uns anys ençà, s'han instal·lat al Garraf. El seu isolament geogràfic mateix i la seva difícil accessibilitat han estat, potser, les raons que expliquen una degradació

que la societat urbana actual rebutja. Aquesta circumstància, tant com l'aprofitament indiscriminat dels seus recursos minerals i la problemàtica dels seus incendis forestals que han anat més importants indrets, fa que un tractament racional del territori hagi de considerar, de manera preferent, l'enfrontament actiu amb aquests problemes.

EL PLA ESPECIAL: OBJECTIUS PRINCIPALS

En termes general, la finalitat del pla especial aprovat és –segons la lletra del text– «l'establiment d'un règim de protecció del medi natural, del sistema agrícola i del patrimoni arquitectònic

Què és el massís del Garraf

Situat a la part meridional de l'actual província de Barcelona, el massís del Garraf està format per un conjunt de relleus disposats entre la vall inferior del Llobregat, el mar i la depressió del Penedès. Configuren el massís muntanyes de moderada altura –592 metres a la Morella–, que s'aixequen entre l'altiplà de Begues, el curs de la riera de Begues-Oleseta, el mar i els turons pissarrencs de la riba oest del Llobregat.

El massís orogràfic cavalca sobre tres comarques: Baix Llobregat, Garraf i Alt Penedès. Des del punt de vista administratiu, ocupa terrenys que pertanyen als municipis de Begues, Olesa de Bonesvalls, Olivella, Sitges, Avinyonet, Sant Pere de Ribes, Castelldefels i Gavà. Alçat com de manera sobtada sobre el Mediterrani, entre les terres deltaïques del Llobregat i les depressions del pre-litoral, el massís se'n presenta com un laberint quasi impenetrable d'aspres muntanyes solcades per una reticulada xarxa de sots i fondals, profunds i secs, mancats d'una circulació d'aigua continuada.

Tanmateix, entremig dels penya-segats i les valls estretament encaixades, s'estenen amples planes, suaus i acollidores, com el pla de les Basses o el Pla de Camp Gras, que corresponen a veritables superfícies d'erosió, modelades pels factors geodinàmics.

Malgrat la imatge de solitud i de despoblament que ofereix actualment el Garraf, el massís ha estat objecte al llarg del temps d'una intensa utilització per part de l'home, la qual cosa ha determinat fortament l'actual configuració paisatgística del seu àmbit geogràfic.

Avui el Garraf és un desert econòmic. Solament alguns ramats i magres conreus establerts en les depressions més suaus constitueixen factors productius de l'economia rural. Tot i això, els rastres i els testimoniatges d'antics assentaments al massís es manifesten arreu, malgrat les nombroses dificultats que representava per al poblament humà.

Així, els incendis forestals que tan sovint afecten el massís han fet descobrir les innombrables feixes i murets, en desaparèixer el seu camuflament natural. Les fèrtils doli-

nes, abans conreades i ara cobertes pel prat de fenàs, ressalten vivament entremig dels aspres camps de lapiaz i les aclaparadores mates de garric.

La toponímia, meticulosa i precisa, reitera la presència i a l'activitat del ramats com a mitjà principal de subsistència per a la població: el Corral d'en Jaume, el Corral de l'Esquerrà, el Pla de les Basses o la Pleta del Cèrvol.

A causa de la recessió rural i la densificació de la conurbació barcelonina, Garraf ha adquirit noves funcions dins el sistema econòmic i social: apareixen intents d'urbanització a l'interior i la perifèria del massís que sovint degraden el paisatge; els caps de setmana esdevé espai de visita turística i de caçadors.

Al mateix temps, el massís de Garraf s'ha convertit en dispositiu d'aquelles activitats tan rebutjades i a la vegada tan necessàries per al manteniment dels grans sistemes metropolitans, com l'eliminació de les deixalles sòlides, l'extracció de materials de construcció –pedra, ciment– o la instal·lació d'antenes i línies elèctriques.

Amb el fenomen de la concentració de la població a la ciutat, el mosaic agro-silvo-pastoral que tan profundament transformà i diversificà el paisatge original, resta fossilitzat i novament substituït per la dinàmica natural de les comunitats vegetals que envaeixen les clarianes i les pastures, o bé queda definitivament destruït quan les implantacions urbanístiques i industrials n'eliminen qualsevol resta.

Ja al *Regional Planning o Pla de Distribució en Zones del Territori Català*, redactat l'any 1932 pel doctor Rubió i Tudurí per encàrrec del Govern de la Generalitat republicana, figurava el Garraf amb la qualificació de «parc reservat». Els esdeveniments històrics per tots coneguts varen congelar qualsevol projecte i no fou fins l'any 1976 que la Diputació de Barcelona adoptà l'acord d'incorporar el massís de Garraf al catàleg de parcs del pla provincial endegat el 1963.

Així, el present pla especial apareix, no pas com una imposició al territori i a la seva ordenació urbanística, sinó com la realització d'una necessitat assumida i anunciada des de fa molt de temps.

del massís del Garraf, els seus valors fonamentals són la configuració geològica, la flora, la fauna i els ecosistemes que formen el paisatge i tots aquells elements que testimonien l'actuació històrica de l'home sobre el territori, considerats no com a elements isolats, sinó com a components d'un sistema complex de relacions entre l'home, el paisatge i el medi natural».

Els objectius bàsics que configuren el règim de protecció del present pla especial són quatre: la restauració, la funció social, l'equilibri entre l'activitat humana i el medi natural i la conservació del medi.

a) Les activitats degradants que es desenvolupen al Garraf, igual com d'altres circumstàncies de caràcter excepcional, han fet que alguns dels components de l'ecosistema hagin estat fortament deteriorats. És per això que el primer objectiu que s'ha fixat el pla és la restauració dels sectors i elements més fortament afectats, la contenció de les activitats continuades que han provocat aquesta situació i l'establiment de mesures preventives que evitin la reproducció de fenòmens destructors, com són els incendis forestals.

b) El pla especial del Parc Natural del Garraf no apareix com un instrument de protecció passiva dels diversos elements que componen el sistema geogràfic. Hi ha una voluntat d'atendre la demanda evident existent en la societat actual i d'esimular-la a gaudir del medi natural. Així, doncs, el pla preveu un sistema mínim de dotacions i una estructura viària adequades per satisfer el potencial de visitants del parc. D'acord amb la política general del sistema de parcs naturals de les comarques barcelonines —i considerats els programes de divulgació que desenvolupa a hores d'ara el Servei de Parc, de la Diputació i tot atenent les característiques específiques del Garraf—, aquest pla preveu l'oferiment d'espais i d'instal·lacions per al lleure, i la previsió d'elements per a l'ensenyament i la divulgació. També és previst, d'altra banda, dotar dels instruments necessaris a la investigació i l'estudi científic dels elements que conformen el medi natural del Garraf.

c) El massís és un àmbit geogràfic amb una forta intervenció de l'activitat humana. El pla ha de classificar els usos i actuacions que s'hi desenvolupen, contenint i limitant els que es considerin incompatibles amb el manteniment del sistema de relacions que caracteritzen el Garraf. La fàbrica de ci-

ment o l'abocador d'escombraries en són exemples significatius. Al contrari, sota el concepte de manteniment actiu dels sistemes existents al massís, cal incloure la promoció i l'ajut a l'activitat agrària desenvolupada en aquest àmbit geogràfic. I això, tant per una necessitat social respecte a la població que hi viu com pel fet que aquest sistema productiu és, en molts sectors, factor substancial en la configuració del paisatge.

d) Un dels components bàsics del sistema de relacions, objecte de protecció en el pla especial, no constitueix sens dubte el medi natural del Garraf. En aquest sentit, en preveuen les determi-

nacions necessàries per garantir l'adequada preservació d'aquests sistemes naturals, tot rebutjant tota mena d'intervenció considerada atemptatòria d'aquesta conservació. Es garanteix, també, l'aprofitament dels recursos.

Considerada la peculiar situació geogràfica del Garraf, situat entre dues zones de clara vocació turística, el parc natural ha de constituir una alternativa complementària a l'oferta tradicional en aquesta matèria. Tampoc no s'han de perdre de vista d'altres sectors que, malgrat el seu caràcter minoritari, tenen en el Garraf una importància i una tradició singular, com són l'excursionisme, l'espeologia i l'escalada.

El margallo és una espècie vegetal que es troba sovint en el massís del Garraf, amb la particularitat que aquest indret és precisament en la part més septentrional on es pot trobar.

ELS CRITERIS BÀSICS DEL PLA ESPECIAL

Els objectius als quals ens referiem en l'apartat anterior es tracten al Pla Especial a través dels següents criteris generals:

Definició de mesures actives de restauració i de regeneració del medi natural, fonamentant l'aprofitament racional dels seus recursos quan les característiques ho permetin. S'hi inclou, també, la preservació absoluta d'elements o de sectors d'especial significació o d'elevada fragilitat.

Oferiment d'espais i d'instal·lacions per al lleure i l'esbarjo.

Oferiment d'elements per a l'ensenyament i divulgació, amb preferent atenció envers la població escolar.

Promoció i foment de tasques d'investigació científica.

Delimitació, contenció i correcció dels processos continuats de degradació del medi natural: pedreres, abocadors, instal·lacions tècniques i d'altres.

Conservació i rehabilitació, quan sigui possible, dels edificis tradicionals del Garraf, considerats com a testimoni físic de l'activitat de l'home sobre el territori. Cal incloure en aquesta consideració l'arquitectura complementària –corrals, pletes, barraques, parets de marge– pel seu valor d'interès tipològic.

Determinació dels instruments de gestió necessaris per regular i per promoure la utilització racional i harmònica del territori.

TRACTAMENT DE LES DIFERENTS ZONES

L'adequat tractament de la diversitat de situacions que concorren en el massís del Garraf fa que el Pla Especial hi estableixi diferents zones. Amb un caire essencialment protector es defineixen les zones d'«Interès Natural» i d'«Especial Interès». Pel que fa al tractament de problemes molt específics es delimiten les zones «Litoral» i de «Tractament Especial», mentre que la denominada «Agrícola» té com a finalitat bàsica la conservació i el millorament del sistema de cultius. Finalment, l'incendi del propassat mes de juliol del 1982 fa que la zona «Forestal» tingui una finalitat essencialment restauradora. Això no impedeix, però, que el Pla prevegi l'aplicació, en un sector concret d'una zona, la normativa d'una altra, quan els paràmetres que defineixen aquesta segona dominin sobre la cartografiada. Aquesta circumstància

està obligada per evitar una zonificació excessivament fragmentada del territori.

EL PAISATGE CARACTERÍSTIC: LA ZONA D'INTERÈS NATURAL

La «Zona d'Interès Natural» està integrada per tots aquells terrenys no classificats d'una altra manera en el Pla Especialment. Genèricament, a més

dels sistemes minoritaris, l'integren els sectors on es desenvolupa el paisatge més característic del Garraf: gran sectors de rasclers amb la presència, com a vegetació dominant, del margalló i del garric.

La seva finalitat bàsica és la protecció i el desenvolupament harmònic del sistema de relacions entre el medi natural, el paisatge i l'activitat humana, ajustades a les exigències que imposen les

La dolina: una zona fèrtil entre les roques de carbonat càlcic, una de les moltes característiques del massís del Garraf.

L'explotació agrícola és una de les activitats que potenciarà el Pla.

tasques educatives i del lleure proposades en el Pla Especial.

Les dures condicions físiques que caracteritzen amplis sectors d'aquesta «Zona d'Interès Natural», provoquen que l'aprofitament dels seus recursos sigui gairebé nul. I això de molts anys ençà. Això comporta, que les activitats econòmiques que s'hi desenvolupen tinguin, majoritàriament, un clar caràcter residual. El Pla admet la possibilitat de pastura –potset l'única que manté una certa viabilitat–, així com una eventual recuperació de conreus abandonats.

El ventall d'utilitzacions que es permeten a les edificacions és força ampli, en considerar que la rehabilitació funcional és el millor mecanisme per a la conservació del patrimoni: habitatge, serveis al públic visitant, etc. En tot cas, aquestes operacions estan absolutament condicionades al tractament adequat de l'arquitectura existent, considerada com un testimoniatge de gran interès pel que fa a la relació de l'home amb el territori.

Les possibilitats de nova edificació es limiten, en les circumstàncies i condicions que defineix el text normatiu, a l'ampliació fins al 50 per 100 del volum existent en el moment de l'aprovació del Pla, i a aquelles instal·lacions de servei que no puguin ser estatjades en construccions tradicionals. A qualsevol altre efecte, l'àmbit del Parc Natural es considera saturat amb el edificis existents.

ELS TERRENYS EN EXPLOTACIÓ: LA ZONA AGRÍCOLA

Constitueixen la «Zona Agrícola» aquells sòls on es concentren terrenys d'activitat agrícola que actualment estan en explotació o bé en possibilitats de recuperació segons els objectius del Pla Especial.

La finalitat bàsica d'aquesta zona és el manteniment i el millor desenvolupament de les activitat agràries i el millorament de les condicions de vida dels habitants, compatibilitzant-ho tot amb la necessària protecció del medi natural i dels elements del patrimoni arquitectònic.

Les activitats admeses en la «Zona Agrícola» responen a les seves pròpies característiques; el Pla Especial preveu una flexibilitat més gran en el tractament de les edicions existents.

LA ZONA D'ESPECIAL INTERÈS

Configuren la «Zona d'Esp

cial Interès» tots aquells elements de caràcter eventual que, per les seves pròpies característiques i l'elevat interès, exigeixen un tractament protector d'especial intensitat.

Han estat incorporats a aquesta zona els elements que tot seguit s'esmenten:

Dolines. Fenomen geomorfològic de les formacions càrstiques, amb una contribució molt especial a la definició del paisatge del massís. La destrucció o el deteriorament que han sofert moltes dolines del Garraf és la millor raó per justificar la inclusió de les més representatives en aquesta zona.

Avencs. Un fet inseparable de la formació càrstica és la presència de l'avenc. La intensa activitat espeleològica que es desenvolupa al Garraf, el perill d'abocament incontrolat i la fragilitat de la fauna subterrània justifiquen la inclusió en aquesta «Zona d'Esp

cial Interès» dels avencs de característiques més remarcadament científiques i històriques, o bé d'aquells que es troben en perill d'agressió.

Barrancs. Els barrancs són, juntament amb els avencs, fenòmens habituals del paisatge càrstic. El valor excepcional d'aquesta configuració paisatgística, el paper de suport de determinats poblaments botànics i la condició de refugi d'un important sector de la fauna del Garraf han fet del tot imprescindible

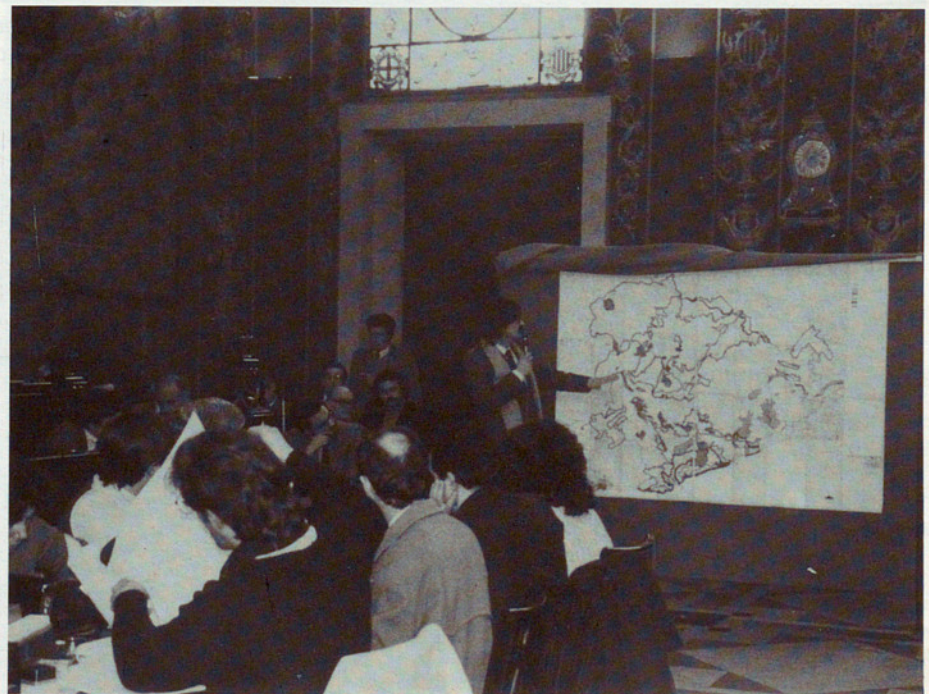
incorporar els barrancs a la «Zona d'Esp

cial Interès». L'adequada preservació d'aquests elements i la seva integració correcta en el programes de gestió quotidiana del Parc fan del tot imprescindible apropiació. Mentre no es produeixi aquesta circumstància hi són admesos els usos actuals, sempre que no suposin un deteriorament dels valors que en justifiquen la protecció.

EL MASSÍS VORA MAR: LA ZONA LITORAL

La «Zona Litoral» comprèn el sector limitat entre el coronament del talús superior de la carretera C-246 i la línia del mar, que es caracteritza per la implantació de grans vies de comunicació. Aquesta zona s'incorpora al Parc Natural tot considerant l'estreta relació que té el massís amb el mar, tant paisatgísticament com pel que fa a la influència marina en els ecosistemes terrestres.

En aquest cas, el tractament adequat de la façana de mar del massís ha de cercar un punt d'equilibri amb els interessos de caràcter social, com són la gran línia de transport, sense que el Pla pressupost, d'entrada, una incompatibilitat.

El diputat Casimir Boy explica al plenari de la Diputació les característiques del Pla Especial del Garraf.